

Jag jobbar

Lärohandledning

Av Peter Gröndal

Om programserien

En nedsatt intellektuell funktion har påverkan på hur snabbt vi lär oss, hur mycket vi minns av det inlärd och på hur abstrakt vi kan tänka. I Sverige lever en procent av befolkningen med en intellektuell funktionsnedsättning som är avgörande för arbetsförmågan och andelen personer som lönearbetar är mycket lägre bland personer med funktionsnedsättning än bland befolkningen i stort.

I tv-serien porträtteras sex personer som har lyckats få (och behålla) ett jobb trots intellektuell funktionsnedsättning. Alla deltagare är eniga: jobbet betyder allt. Förutom ekonomisk trygghet skapar ett jobb en tillvaro, ger vardagen en struktur och motverkar isolering.

Syfte och målgrupp

Serien syftar i första hand till att inspirera elever på gymnasiesärskolan inför övergången till arbetslivet. Syftet är även att skapa förståelse bland allmänheten för personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Handling

Vi följer sex personer på deras arbetsplatser och får se exempel på arbetsuppgifter de utför. Deltagarna berättar hur de fick sitt arbete och vad arbetet betyder för dem. I programmen möter vi också deltagarnas handledare, som berättar vad deltagarna bidrar med på arbetsplatsen och vilket stöd de får.

Avsnittsförteckning

Serien består av sex avsnitt som är cirka sex minuter långa.

Avsnitt 1: Viktor

Viktor har alltid gillat att träna. En dag frågade han om att få praktisera på gymmet där han brukade träna och efter några månader fick han sin anställning. I dag är han lokalvårdare och instruktör på samma gym.

Viktors stora intresse för träning ledde till ett jobb där han trivs.

Avsnitt 2: Alexander

Alexander har länge jobbat inom restaurangbranschen. Nu stortrivs han på en hamburgerkedja där uppgifterna är väldigt varierande.

Alexander fick jobbet som servicevärd efter en arbetsintervju. För honom innebär arbetet trygghet.

Avsnitt 3: Emil

Emil arbetar på ett stort varuhus genom en anställning på Samhall. Emil koordinerar lokalvårdarna, och jobbet på varuhuset ger nya utmaningar varje dag.

Emil jobbar heltid men har möjlighet att ta pauser under dagen för återhämtning.

Avsnitt 4: Erik

Erik jobbar som naturvårdare och utför viktiga arbetssysslor varje dag. Han älskar att ta hand om naturen och folk blir glada av det.

Eriks handledare är mycket viktig för Erik. Erik har två tips till alla som söker jobb: ge inte upp och tro på dig själv!

Avsnitt 5: Frida

Frida förändras varje morgon så fort hon kommer in i stallet. Jobbet som häst- och stallskötare betyder allt för henne. Och kärleken till hästarna kommer hon alltid att ha.

Frida visade vad hon kunde under sin praktik och fick ett jobb. Nu har Frida som mål att ta körkort inom fem år.

Avsnitt 6: Madelen

Madelen ansvarar för många uppgifter i köket. Hon är bra på det mesta men hennes egen "Maddes dressing" är gästernas favorit.

Madelen blev rekommenderad till jobbet som köksbiträde av sin tidigare chef och tycker att alla med en funktionsvariation ska ta hjälp av arbetsförmedlingen.

Kopplingar till läroplan och ämnesplaner

Ur Läroplan för gymnasiesärskolan

Kunskaper

Det är skolans ansvar att varje elev i gymnasiesärskolan ges möjlighet till förberedelse för etablering på arbetsmarknaden. Det är även skolans ansvar att varje elev efter genomförd gymnasiesärskoleutbildning utifrån sina förutsättningar

- har tillägnat sig kunskaper i de kurser eller ämnesområden som ingår i studievägen och kan använda dessa i samhällsliv, arbetsliv, för fortsatta studier och i vardagsliv,
- har kunskaper om samhälls- och arbetsliv.

Utbildningsval - arbete och samhällsliv

Skolans mål är att varje elev utifrån sina förutsättningar

- utvecklar sin självkänedom och förmåga till studieplanering,
- självständigt eller med stöd kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper,
- ökar sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser dessa kan ha,
- har viss kännedom om arbetslivets villkor, särskilt inom sitt studieområde, samt om möjligheter till fortsatt utbildning, praktik och arbete, och
- är medveten om att alla yrkesområden förändras i takt med teknisk utveckling, förändringar i samhälls- och yrkesliv samt ökad internationell samverkan och därmed förstår behovet av personlig utveckling i yrket.

Ur ämnesplanen i samhällskunskap

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

- Kunskaper om arbetsmarknaden och arbetslivets villkor.

Centralt innehåll i kursen samhällskunskap 1

- Arbetsmarknaden och hur den fungerar, till exempel anställningsvillkor och fackföreningar. Hur arbetet regleras genom arbetsrätt. Arbetsmiljön och dess betydelse.

Centralt innehåll i kursen samhällskunskap – arbetslivets villkor

(Kursen finns i programfördjupningen på vissa nationella program och kan erbjudas som individuellt val på samtliga program.)

- Olika branscher och yrken i samhället.
- Olika sätt att söka arbete, till exempel genom arbetsförmedlingen och kontakter.
- Arbetsansökningar. Presentation av kunskaper och erfarenheter i samband med dessa, till exempel att skriva ett cv. Förberedelser inför en anställningsintervju.

Så här kan du arbeta med programmen

Anpassningar

Elever förhåller sig olika till övergången till arbetslivet. För vissa är det något att se fram emot med spänning och intresse. För andra kan det väcka känslor av oro och osäkerhet. Du känner dina elever. Välj och anpassa därför förslagen till övningar utifrån individerna i den grupp du undervisar. Eleverna kan till exempel genomföra en övning på egen hand utan krav på redovisning för andra.

Innan ni tittar

Samtala med dina elever om deras erfarenheter av arbetslivet, till exempel från prao i grundskolan eller arbetsplatsförlagt lärande (apl) i gymnasieskolan. Vilka arbetsplatser har de varit på och vilka arbetsuppgifter fick de utföra? Vad tyckte de var roligt med att vara på en arbetsplats? Vad var svårt? Vilken var skillnaden mot att vara i skolan?

Eleverna kan skriva ner sina erfarenheter i ett interaktivt presentationsprogram och på så sätt ta del av varandras svar. Gör en gemensam sammanställning av elevernas erfarenheter.

Efter att ni har tittat

Förslag på uppgifter:

1. Samtala med eleverna om hur personen i avsnittet fick sitt arbete och vad arbetet betyder för personen. Hur skulle dina elever önska att vägen till arbete såg ut? Skulle de vilja ha stöd och i så fall på vilket sätt? Vad skulle ett arbete betyda för dem? Vad tycker de är bra med att ha ett arbete? Låt gärna eleverna reflektera på egen hand innan ni diskuterar gemensamt.
2. Fråga dina elever hur de tycker att en bra arbetsplats ska vara. Om det behövs kan ni samtala utifrån ett antal givna rubriker: uppgifter, tider, raster, kamrater, få eller många arbetskamrater osv. Är det något som alla tycker är viktigt? Vad tycker eleverna olika om? Diskutera vad likheter och olikheter i svaren kan bero på.
3. Gå igenom begrepp som ofta förekommer när man pratar om arbete och arbetsliv: *kunskap*, *kompetens*, *erfarenhet*, *egenskap*, *förmåga* osv. Vad innebär de olika begreppen? Vilken är skillnaden mellan kunskaper, egenskaper och förmågor? För att konkretisera begreppen kan du be eleverna ge exempel på respektive begrepp och lista deras förslag.
4. Låt eleverna i par eller grupp skriva ner sådant som de tror påverkar om man får eller behåller ett arbete. Diskutera tillsammans vad grupperna har kommit fram till och sammanställ deras exempel under några rubriker, till exempel kunskaper, egenskaper eller arbetsplatsen. Gör därefter en värderingsövning med eleverna där de ska välja vad de tror har störst påverkan på om man får eller behåller ett arbete. Låt olika hörn i klassrummet representera varsin rubrik. Be eleverna att ställa sig i det hörn som bäst stämmer överens med vad de tror påverkar mest. När alla elever har ställt sig på plats får de berätta varför de valde som de gjorde. Efter att ha lyssnat på varandra kan eleverna få möjlighet att byta hörn om de har ändrat åsikt.

5. Träna eleverna på att beskriva sig själva och sina egenskaper, såväl de positiva som de negativa. Eleverna kan börja med att berätta vilka egenskaper som personen i avsnittet hade och sedan fylla på med exempel på andra egenskaper som kan vara relevanta för en arbetsgivare att känna till. Därefter kan eleverna enskilt försöka skriva ner sina egna egenskaper, utan krav på redovisning för varandra.
6. Samtala med eleverna om styrkor och svårigheter. Vad är du bra på? Vad tycker du är svårt? Inledningsvis kan eleverna ge exempel på ord och formuleringar som man kan använda för att beskriva styrkor och svårigheter. Utifrån dessa beskriver sedan eleverna antingen de styrkor och svårigheter som personen i avsnittet hade eller vilka en fiktiv person kan tänkas ha. I det senare exemplet kan eleverna utgå från fotografier av okända personer. Låt eleverna även fundera på vilket stöd personen behöver för att trivas på jobbet och klara sina arbetsuppgifter. Därefter kan eleverna på egen hand reflektera över sina egna styrkor, svårigheter och behov av stöd på en arbetsplats och försöka formulera detta skriftligt.
7. Ge eleverna möjlighet att reflektera över den egna funktionsnedsättningen och vilken påverkan den har på eleven och kan ha i övergången till arbetslivet. Vad är bra med att berätta om sin funktionsnedsättning för en arbetsgivare? Vad är dåligt? Anpassa övningen så att den passar för individerna i den grupp du undervisar. En del elever har inga problem med att berätta om sin funktionsnedsättning medan andra inte vill kännas vid den.

Arbeta vidare

Förslag på uppgifter:

1. Intervjua personer i elevernas närhet om sådant som behandlas i programmet: hur de har fått sina arbeten, vad arbetet betyder, hur en bra arbetsplats ska vara osv.
2. Undersök tillsammans med dina elever hur arbetslivet i närsamhället ser ut. Vilka företag och offentliga verksamheter finns? Tar de emot studiebesök eller kan de komma till skolan och berätta om sina arbetsplatser och vilka arbetsuppgifter som finns där?
3. Skriv en gemensam text som beskriver klassens kunskaper och erfarenheter. Börja med att eleverna enskilt eller i par skriver ner vad de får lära sig på sitt program. Vilka arbetsuppgifter tränar de på i skolan och på sin apl? Vad lär de sig mer som kan vara intressant för en arbetsgivare att veta? Låt eleverna berätta för varandra vad de har kommit fram till och sammanställ deras svar till ett gemensamt dokument. Sammanställningen kan eleverna senare använda som underlag för att skriva ett personligt cv.
4. Gör ett rollspel för att träna på att bli intervjuad inför en praktik eller en anställning. Börja med att gemensamt göra en lista med vanliga frågor som förekommer när man söker ett arbete: varför vill du arbeta här? vad är du bra på? vad har du för svagheter? osv. Eleverna intervjuar sedan varandra i par. En av eleverna rollspelar arbetsgivaren och den andra den arbetssökande. Låt eleverna turas om så att alla får prova båda rollerna. De som vill kan sedan genomföra rollspelet inför klassen och låta klasskamraterna ge återkoppling och komma med förslag på förbättringar.

5. Ta tillsammans med eleverna reda på vilket stöd eleverna kan få av arbetsförmedlingen när de söker jobb och under en praktik eller anställning. Anpassa uppgiften till de rutiner skolan har för samarbetet med arbetsförmedlingen. Bjud om möjligt in någon från arbetsförmedlingen som berättar och svarar på frågor om vägen till arbete, möjligheter till stöd osv.
6. Undersök möjligheten att bjuda in före detta elever på skolan för att berätta om sina erfarenheter av att få och behålla ett arbete. Låt dina elever sammanställa frågor som förberedelse för besöket.

Till dig som tittar på hela programserien

- Diskutera vad det betydde för personerna i serien att ha ett arbete. Vad gav arbetet personerna? Var det några saker som flera personer nämnde? Hur tänker dina elever om arbetets betydelse? Låt eleverna skriva ner sina tankar enskilt eller diskutera tillsammans.
- Jämför hur personerna i programserien hittat rätt arbete. Genom att prova sig fram? Utifrån intresse? Vilka likheter och skillnader fanns det i hur personerna hade hittat sina arbeten? Finns det fler sätt att hitta rätt arbete? Vilket sätt skulle dina elever föredra?
- Samtala med dina elever om vilka anpassningar och vilket stöd personerna i programserien fick på sina arbetsplatser. Vilket stöd fick de från handledaren? Hur visste personerna vad de skulle göra under arbetsdagen? Utifrån samtalet kan eleverna enskilt eller i grupp skriva ner vilket stöd och vilka anpassningar de skulle önska fanns på kommande arbetsplatser för att de ska trivas och klara sina arbetsuppgifter.

Upphovsrätten till innehållet i den här lärarhandledningen tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges. Lärarhandledningen får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När lärarhandledningen eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iakttas.

Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av lärarhandledningen och dela ut till elever, tillhandahålla den digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder lärarhandledningen, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om lärarhandledningen kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i lärarhandledningen).